

Lluís Antoni Santaló i Sors (1911-2001)

Claudi Alsina

El 6 d'octubre de 2011 s'ha commemorat a Girona el centenari del naixement de Lluís Antoni Santaló i Sors (Girona, 9 de octubre de 1911-Buenos Aires, 23 de novembre de 2001). La Societat Catalana de Matemàtiques ha reeditat amb encert la biografia de Xavier Duran sobre aquest il·lustre gironí i la Càtedra Santaló de la Universitat de Girona, amb Carles Barceló al capdavant, no sols ha organitzat els actes del centenari sinó que dia a dia rememora el seu nom i fa possible que la biblioteca de la universitat gironina disposi del seu llegat escrit complet; així doncs, tots tenim l'oportunitat de saber moltes coses sobre el més il·lustre dels matemàtics catalans del segle xx. En aquest breu escrit d'homenatge, m'agradaria compartir amb els lectors del *Nou Biaix* algunes consideracions sobre aquest gran personatge, fetes des de la meva admiració per la seva vida i la seva obra i recordant la meva amistat personal amb ell al llarg de quasi vint-i-cinc anys.

El primer que m'agradaria subratllar és que Santaló pertany a la generació catalana de l'exili forçat, d'aquells mestres que, com Pere Pi Calleja o Ernest Corominas, trobaren a l'Argentina una terra d'acollida on desenvoluparen la seva obra i el seu mestratge, gràcies a la generosa acollida que els procurà Julio Rey Pastor. Va ser una generació de matemàtics eminents que no vàrem poder tenir entre nosaltres. Si en el cas de Pi Calleja cal dir que gràcies a oposicions i trasllats va poder acabar tenint una càtedra a l'ETS d'Arquitectura de Barcelona, Santaló no va retornar i, quan hauria estat possible, ja era massa tard. Afortunadament, a partir del doctorat honoris causa de la Universitat Politècnica de Catalunya que impulsà Enric Trillas, Lluís Santaló va anar rebent a Catalunya i a Espanya nombrosos reconeixements al llarg de la seva jubilació.

El segon punt remarcable és la ingent tasca de recerca de Santaló liderant el camp de la Geometria Integral, però sempre amb una actitud positiva i activa vers l'educació matemàtica i com millorar-la. Ell va ser l'avalador de la Olimpíada Matemàtica Argentina per a l'estímul del talent matemàtic a través de la resolució de problemes; va escriure llibres de text universitaris que varen formar moltes generacions d'estudiants iberoamericans, i fins i tot alguns llibres de text de secundària que incidien especialment en la creativitat matemàtica; va col·laborar sempre en les renovacions curriculars aportant seny i bons criteris, i, ja en la seva etapa de maduresa, va fer formació de professors argentins per motivar una millor docència. Tot i que hi ha nombroses diferències, hom podria establir un cert paral·lelisme en quant a tasques i actituds entre el que va fer Santaló i el que feren Pere Puig Adam o Miguel de Guzmán.

El tercer punt que m'agradaria destacar-ne crec que són els seus valors humans, com a pare de família, com a amic i com a persona humil i generosa. Molta gent va rebre els seus consells, responia a totes

les cartes, dirigia treballs, ajudava els que l'hi demanaven... La vida de Santaló no va ser fàcil: va patir guerra, exili, camp de concentració, emigració a un nou país, canvis polítics argentins que varen portar a situacions molt difícils... I entre tot aquest brogit, Santaló pujava una família, escrivia amb la seva arcaica màquina d'escriure articles de gran qualitat, feia cursos, traduccions per completar el sou, etc.

Darrere la figura de Santaló, doncs, hi ha un home bo, un matemàtic referencial i un professor innovador.

Al meu despatx universitari tinc emmarcada una fotografia de Santaló i una frase d'ell: «Vaig aprendre a aprendre per a poder ensenyar i vaig aprendre a ensenyar per a poder aprendre». Tota una declaració de principis que ens mostra un camí per seguir.

Per desig seu, les cendres de Santaló varen ser repartides. Una part varen anar a parar al jardí de la Facultat de Matemàtiques de la Universitat de Buenos Aires, que fou la seva casa intel·lectual durant tants anys. Les altres varen ser enterrades a Girona, al costat de les restes de la seva estimada mare.

A l'Argentina o a Catalunya, tots tenim l'oportunitat de preservar-ne el llegat i recordar-ne l'exemple.

